

Matthijs Bouwmans
& Hens Runhaar

De Wolf: welkom in Nederland? Een framinganalyse

Na afwezigheid van zo'n 150 jaar keerde de Wolf in maart 2015 tijdelijk terug in Nederland, wat veel aandacht kreeg in de media en de discussie opriep over de wenselijkheid van de terugkeer van de Wolf in Nederland. Boeren vreesden

voor hun vee, terwijl natuurbeschermers juist enthousiast waren. In dit artikel analyseren we uitingen over de Wolf in Nederland in artikelen in kranten en vakbladen, met als doel een uitspraak te kunnen doen over het te verwachten draagvlak voor de vestiging van wolven in Nederland, met name in de nabijheid van mensen, en verkennen we de implicaties voor het beleid ter bescherming van wolven in Nederland.

Nadat de laatste Wolf eind 19e eeuw in Nederland werd afgeschoten en ook elders in Europa nagenoeg werd uitgeroeid, is de soort de afgelopen decennia weer in opkomst in verschillende delen van Europa (Groot Bruinderink et al., 2012). Deze opkomst is het gevolg van beschermingsmaatregelen en de wettelijke beschermde status die de diersoort geniet. In 1979 werd de Wolf als beschermde soort opgenomen in het Verdrag van Bern en in 1992 in de Habitatrictlijn. Met name in Italië, Scandinavië en Oost-Europa breidt de populatie zich uit. Hierdoor komt de Wolf ook steeds meer in aanraking met de mens, met name als bedreiging voor vee en huisdieren. Ook kan in deze gebieden de Wolf een concurrent vormen voor jagers (Bisi et al., 2010). De toegenomen interactie tussen mens en Wolf heeft invloed op het draagvlak voor vestiging van de Wolf. In Zweden leidde de groei van de wolvenpopulatie tot een toename in incidenten en nam het draagvlak voor beschermingsmaatregelen voor de Wolf af (Eriksson et al., 2015). In Kroatië werden minder incidenten ervaren en zwakte de aandacht voor de Wolf af (Majić & Bath, 2010). De Wolf heeft zich nog niet in Nederland gevestigd waardoor er weinig interactie is geweest, maar zelfs voordat de Wolf zich in maart 2015 liet zien, lieten verschillende actoren zich al geregeld uit over de terugkeer van de Wolf in Nederland.

Framinganalyse

Om de beelden van wolven systematisch in kaart te brengen is een framinganalyse uitgevoerd. Framings geven aan hoe mensen tegen een probleem aankijken in termen van oorzaken en gevol-

gen (of hoe anderen het probleem zouden moeten zien), en hoe het probleem zou moeten worden aangepakt (Nelson & Kinder, 1996).

Om framings in kaart te brengen is een analyse gemaakt van artikelen in kranten (141) en vakbladen als Boerderij Vandaag en Vakblad Natuur Bos Landschap, die tussen augustus 2011 en april 2015 zijn gepubliceerd. In deze periode zijn drie voorvallen met een Wolf in Nederland geweest. Hoewel media geen neutrale bron van informatie hoeven te zijn en mogelijk invloed hebben op de framings van lezers, bieden databases van artikelen wel de mogelijkheid om systematisch te werk te gaan. Ook kan hiermee longitudinaal onderzoek worden uitgevoerd, waarbij veranderingen door de tijd heen worden geanalyseerd (Runhaar et al., 2015). In eerste instantie zijn alle relevante artikelen op de online krantenbank LexisNexis Academic binnen het genoemde tijdvak verzameld. Hierin kwamen artikelen voor die voornamelijk in kranten waren gepubliceerd, enkele vakbladartikelen en vele korte online artikelen. De online artikelen betroffen slechts korte berichtjes waarin melding werd gemaakt van waargenomen wolven op een relatief kleine selectie van websites, waardoor deze voor het framingonderzoek niet relevant bleken. Om het aantal vakbladartikelen uit te breiden is gebruik gemaakt van de verzameling artikelen over de Wolf van Staatsbosbeheer in Driebergen.

De artikelen zijn vervolgens gecodeerd op verschillende factoren die in andere framinganalyses zijn gehanteerd, zoals het aspect dat wordt belicht, de toon waarop wordt gesproken, de desbetreffende actor en de gewenste of uitgevoerde acties naar aanleiding van deze framings (Vitali, 2014; Runhaar et al., 2015). Door naar de inhoudelijke boodschap van de berichten te kijken kon onderscheid gemaakt worden tussen drie framings die in eerder onderzoek in Italië zijn gevonden (Vitali, 2014): de 'waardevolle wolf', de 'problematische wolf' en de 'ambivalente wolf'. De 'waardevolle wolf' framing houdt in dat de Wolf intrinsieke waarde wordt toegedicht en de Wolf moet worden beschermd. Zo zegt Lennard Jasper, boswachter van Staatsbosbeheer: "... als de Wolf ons weet te bereiken, zou dat echt fantastisch zijn" (De Stentor, 2013). De 'problematische wolf' framing benadrukt problemen die kunnen

In deze rubriek is ruimte voor studenten en/ of promovendi om te laten zien met welk onderzoek ze bezig zijn of welke resultaten ze behaald hebben. De studenten of promovendi schrijven zelf over hun onderzoek, onder supervisie van hun begeleider. Per keer gebeurt dit door een andere universiteit of hogeschool. Dit keer is de bijdrage van Matthijs (M.J.M.) Bouwmans, gebaseerd op de thesis waarmee hij zijn bacheloropleiding Milieumaatschappijwetenschappen aan de Universiteit Utrecht afrondde, onder begeleiding van dr. Hens (H.A.C.) Runhaar, universitair hoofddocent aan het Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling en tevens als buitengewoon hoogleraar verbonden aan Wageningen Universiteit, Forest and Nature Conservation Policy Group.

Wolf loopt rond in Wezuperbrug, Drenthe op 7 maart 2015 (foto: Anneke Scholte).

ontstaan met betrekking tot veiligheid en plundering van vee; in deze framing is de Wolf ondergeschikt aan het belang van veehouders. VVD-Kamerlid Johan Houwers kwam veelvuldig in het nieuws door zijn uitspraken: “Willen we hondsdolheid terug in Nederland? Willen we dat schapen en mogelijk zelfs kinderen worden aangevallen door roedels wolven? De Wolf is alles behalve een zegen voor Nederland” (Winterman, 2013). ‘Ambivalente wolf’ betreft de mogelijke rol van de Wolf in het ecosysteem en erkent – zonder nadruk op een van beide – zowel positieve als negatieve aspecten. In deze framing zijn er geen specifieke claims over hoe er met wolven moet worden omgegaan. De ingezonden brief in Boerderij Vandaag van Jeljer Wynia, voorzitter van de vakgroep LTO Schapenhouderij, is typerend: “De terugkeer van de Wolf is een compliment voor de natuur, de samenleving vindt het prachtig, maar als schapenhouder word ik er niet vrolijk van” (Wynia, 2013).

In de analyse is gekeken of er nog andere wolvenframings in Nederland bestaan, in hoeverre framings verschillen per actor, en of framings in de loop van de tijd zijn veranderd. Hiertoe zijn de data verdeeld over drie perioden waarin een Wolf werd waargenomen. De eerste periode betreft de vermeende waarneming van de Wolf in Duiven (augustus 2011 – juli 2013), de tweede periode de gevonden dode Wolf in Luttelgeest (juli 2013 – maart 2015) en de laatste periode de Wolf die in maart 2015 enkele dagen in Nederland liep (maart 2015 – april 2015).

Resultaten

De frequentie waarin de verschillende groepen actoren zich in de media hebben laten horen heeft gevolgen voor het beeld van de Wolf dat in de media wordt geschetst. ‘Waardevolle wolf’ is met 41% het best vertegenwoordigd, gevolgd door ‘ambivalente wolf’ (33,6%) en ‘problematische wolf’ (25,4%). Andere framings werden niet aangetroffen.

Uit de resultaten blijkt dat bovengenoemde beeldvorming met name wordt bepaald door natuurbeschermers en wolvenexperts (overigens vaak dezelfde personen maar in verschillende rollen); zij figureren in ruim 43% van de gevonden artikelen en benadrukken aspecten die vallen binnen de ‘waardevolle wolf’ framing. Natuurbeschermers/wolvenexperts zijn enthousiast over de terugkeer van de Wolf. Hoewel risico’s worden erkend, zoals aanvallen op vee, wordt nadruk gelegd op de intrinsieke waarde van de Wolf en wordt de terugkeer gezien als een indicator van de verbetering van de kwaliteit van de natuur. Door deze positieve aandacht en door meer achtergrondinformatie te geven over de daadwerkelijke risico’s die wolven met zich meedragen wordt geprobeerd de Wolf een beter imago te geven. Zo schreven vijf wolvenkenners het boek ‘De wolf terug, eng of enerverend?’ waarin bijvoorbeeld wordt uitgeweid over het gedrag van wolven en wat het kan betekenen als de Wolf zich weer in Nederland vestigt.

Framinguitingen binnen de categorie ‘ambivalente wolf’ zijn net als die over ‘waardevolle wolf’ voornamelijk afkomstig van wolvenexperts en natuurbeschermers en verder min of meer gelijk verdeeld over de verschillende groepen actoren (burgers in steden

versus bewoners van het platteland; veehouders; wolvenexperts; natuurbeschermers; jagers; beleidsmakers en politici). Uitingen geassocieerd met ‘ambivalente wolf’ zijn vaker van recente datum.

Slechts ca. 10% van de framings werd geuit door veehouders. Hun uitingen werden met name gepubliceerd in vakbladen en bereikten hiermee weinig lezers die niet tot de groep veehouders behoren. Hoewel veehouders wiens vee is aangevallen door beschermde dieren, zoals de Wolf, hiervoor een schadevergoeding kunnen krijgen vanuit het Faunafonds, lijkt dit niet genoeg voor een welkome houding ten opzichte van de Wolf. Henderikus Meijerink kreeg te maken met een aanval op één van zijn schapen. “Schieet hem maar dood. Dit is niet te doen voor alle mensen met schapen hier. Je kunt zo’n land niet tegen een Wolf beschermen” (Lamme, 2015). In preventieve maatregelen, zoals het verhogen van hekken, lijken veehouders niets te zien, zo blijkt uit het volgende citaat van LTO Nederland: “schapenhouders [staan] in dat geval machteloos. Vooral omdat veel schaapskuddes in niet-afgesloten natuurgebieden lopen. Zou je die al willen omheinen, dan moet je twee meter hoge hekwerken hebben om de Wolf buiten de deur te houden. Dan maak je er concentratiekampen van. Nog los van het aspect dat dat absoluut onbetaalbaar is. Ons land telt circa 35.000 schapenhouders, van wie 10 tot 12.000 professioneel” (Colijn, 2014). Draagvlak voor de terugkeer van de Wolf blijkt onder veehouders dan ook beperkt te zijn.

Andere groepen waren minder sterk vertegenwoordigd in de verzamelde artikelen. Uitingen door jagers werden nauwelijks gevonden en uit de weinige artikelen in vakbladen kwam geen dominante framing naar voren (het ging meestal over de achtergrond en karakteristieken van het dier). Uitingen van zowel inwoners van gebieden waar de Wolf in de buurt was geweest, als inwoners van

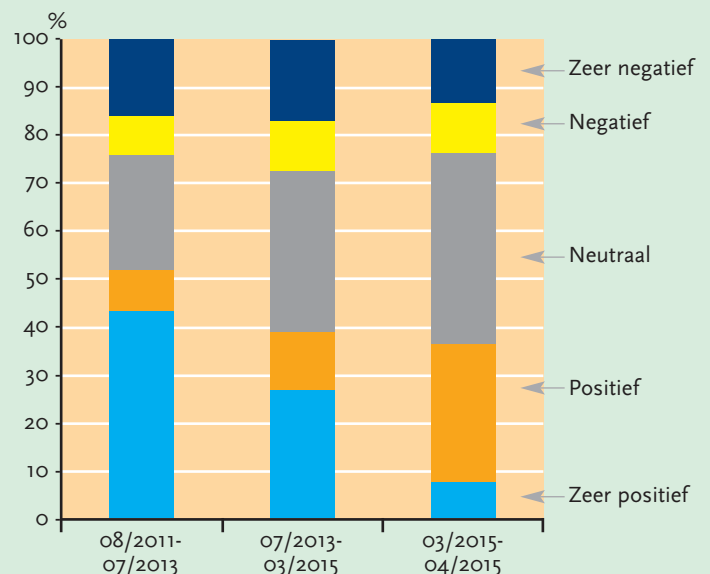

Fig. 1. De toon van artikelen ten aanzien van de terugkeer van de Wolf in Nederland.

andere delen van Nederland waren erg verdeeld. Gebrek aan kennis over en ervaring met wolven is hier waarschijnlijk de oorzaak van.

Tijdens de analyse van de artikelen werd duidelijk dat de toon van artikelen met de tijd veranderde. Om dit inzichtelijk te maken is gekeken hoe fel de verschillende uitingen ten aanzien van de Wolf waren. De resultaten zijn verdeeld aan de hand van een 5-puntschaal van 'zeer negatief' tot 'zeer positief'. Zoals in figuur 1 is te zien, is met name het aantal zeer positieve uitingen ten aanzien van de Wolf in de loop van de tijd afgenomen. Voor een deel komt dit doordat natuurbeschermers/wolvenexperts na het initiële toejuichen van de terugkeer van de Wolf in hun uitingen steeds genuanceerder zijn geworden. Een mogelijke verklaring is dat de natuurbeschermers/wolvenexperts geconfronteerd werden met het negatieve imago dat de Wolf in Nederland heeft onder met name veehouders. Ook wekte de plotselinge aanwezigheid van de Wolf in de derde periode emoties op bij mensen die in de nabijheid woonden, waardoor natuurbeschermers/wolvenexperts zich meer gingen richten op voorlichting over veiligheidsrisico's en gedrag. De resultaten lijken er in ieder geval op te duiden dat de uitingen van framings steeds neutraler worden.

Conclusies

Uit onze framinganalyse blijkt dat er in Nederland verschillende beelden over de Wolf bestaan, maar dat deze beelden in de loop van de tijd wat dichter naar elkaar zijn gegroeid. Uit eerder onderzoek is gebleken dat beelden die mensen hebben van een bepaalde diersoort van belang zijn voor de wijze waarop mensen met die soort omgaan (Runhaar et al., 2015) – tolereren, beschermen of juist verjagen of doden. Hoeveel ruimte zal er zijn voor de Wolf in Nederland? We vermoeden dat veel zal afhangen van hoe omgegaan zal worden met negatieve aspecten van de Wolf. Pas zodra de Wolf zich permanent in Nederland vestigt, zal blijken hoeveel ruimte er in Nederland is voor dit dier. Tot die tijd kan een regelmatigte analyse zoals we in dit artikel hebben uitgevoerd inzicht bieden in de wijze waarop diverse groepen mensen praten en denken over de Wolf. Een dergelijke analyse kan niet alleen een indicatie geven van de te verwachten manier waarop specifieke groepen met het dier zullen omgaan, maar kan ook aanleiding

zijn tot een dialoog tussen beleidsmakers en groepen mensen die zorgen hebben over de komst van de Wolf of (proactieve) maatregelen nemen, zoals vergoedingen voor het plaatsen van hekken.

Literatuur

- Bisi, J., T. Liukkonen, S. Mykrä, M. Pohja-Mykrä & S. Kurki, 2010.** The good bad wolf – wolf evaluation reveals the roots of the Finnish wolf conflict. *European journal of wildlife research* 56(5): 771-779.
- Eriksson, M., C. Sandström & G. Ericsson, 2015.** Direct experience and attitude change towards bears and wolves. *Wildlife Biology* 21: 131-137.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., H.A.H. Jansman, M.H. Jacobs & M. Harms, 2012.** De komst van de Wolf (*Canis lupus*) in Nederland. Een 'factfinding study'. Alterra rapport 2339, Wageningen.
- Majić, A. & A.J. Bath, 2010.** Changes in attitudes toward wolves in Croatia. *Biological Conservation* 143(1): 255-260.
- Nelson, T.E. & D.R. Kinder, 1996.** Issue frames and group-centrism in American public opinion. *The Journal of Politics* 58(04): 1055-1078.
- Runhaar, H.A.C., M. Runhaar & H. Vink, 2015.** Beelden van dassen in Nederland 1900-2013: van ongedierte tot troeteldier? *De Levende Natuur* 116 (5): 228-231.
- Vitali, C., 2014.** A frame-analytical perspective on conflict between people and an expanding wolf *Canis lupus* population in central Italy. *Oryx* 48(04): 575-583.

Geciteerde krantenartikelen

- Colijn, J., 2014.** Oprukkende wolf bedreigt schapen; LTO wil nu al compensatieregeling. *De Telegraaf*, 17 juli 2014.
- De Stentor, 2013.** Wolf is welkom op de Veluwe. *De Stentor*, 10 juli 2013.
- Lamme, Z., 2015.** 'Hij viel schapen aan'; Gemengde gevoelens over eerste wolf sinds eeuw. *De Telegraaf*, 8 maart 2015.
- Winterman, P., 2013.** Wolf verdeelt politiek Den Haag. *BN/DeStem*, 24 augustus 2013.
- Wynia, J., 2013.** Terugkeer wolf jaagt schapenhouders op kosten voor preventiemaatregelen. *Boerderij Vandaag*, 2013.

Contact: m.j.m.bouwmans@students.uu.nl , h.a.c.runhaar@uu.nl, hens.runhaar@wur.nl.

U kunt zich abonneren via...

www.delevendenatuur.nl

